

Матијашевић Јелена*
<https://orcid.org/0000-0001-8068-0816>
Драгојловић Јоко**
<https://orcid.org/0000-0002-4713-1855>
Копривица Ања***
<https://orcid.org/0000-0001-6188-5605>

УДК: 343.85:343.412(497.11)
Оригинални научни рад
DOI: 10.5937/ptp2602001M
Примљено: 5. фебруар 2026.
Одобрено за објаву: 21. април 2026.
Странице: 1–18

КРИВИЧНОПРАВНА ЗАШТИТА ОД ДИСКРИМИНАЦИЈЕ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

АПСТРАКТ: Дискриминација је један од најтежих облика угрожавања људских права. Правила о забрани дискриминације садржана су у бројним међународним документима о људским правима, а државе су донеле законе којима су изричито забраниле дискриминацију и прописале заштиту од дискриминације. Сходно међународним документима, као и уставним и законским одредбама, закључује се да је забрана дискриминације темељ сваког демократског друштва. У нашем правном систему прописани су разноврсни облици грађанскоправне, кривичноправне, прекршајноправне и уставносудске заштите од дискриминације. Кривичноправна заштита од дискриминације у Србији уређена је Кривичним закоником (2005), који прописује читав низ кривичних дела у вези са забраном дискриминације, као и са елементима дискриминације, и која пружају заштиту у случајевима дискриминације и повреде начела једнакости. Многа недозвољена поступања која су прописана Кривичним закоником као кривична дела настала су из кривичног дела повреде равноправности. Због

*Редовни професор, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, Србија, имејл: jelena@pravni-fakultet.info

**Редовни професор, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, Србија, имејл: jdragojlovic@pravni-fakultet.info

***Доцент, Универзитет Привредна академија у Новом Саду, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, Србија, имејл: anja.koprivica@pravni-fakultet.info

 © 2026 by the authors. This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

тога се ова инкриминација сматра основном у корпусу кривичних дела којима се штити равноправност грађана, и сходно овоме, била је и предмет анализе у овом раду. Ипак треба нагласити да је кривичнопроцесни одговор на проблем дискриминације (у односу на друге начине заштите) секундарног карактера, што се из прегледа заступљености кривичног дела повреда равноправности у пракси правосудних органа у Републици Србији може закључити.

Кључне речи: повреда равноправности, дискриминација, кривичноправна заштита, пракса правосудних органа.

1. Увод

Чланом 21 Устава Републике Србије (2006) уређено је да су сви пред Уставом и законом једнаки, да свако има право на једнаку законску заштиту, без дискриминације, те да је забрањена свака дискриминација, непосредна или посредна, по било којем основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Истим чланом прописано је и то да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне равноправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима. Дискриминација је „кључни термин у разумевању различитости. То је довођење једне друштвене групе или појединца у положај мање вредних особа, оних којима се укидају или умањују права или којима се оспоравају вредности. То је једнако третирање неједнаких и неједнак третман једнаких“ (Видаковић и др., 2020, стр. 11). Дискриминација је „један од најтежих облика угрожавања људских права и лоша је по појединце и друштво у целини“ (Ђукановић & Милаш, 2018, стр. 7).

Реч *дискриминација* „је латинског порекла (лат. *discriminare*) и значи *одвајати, разликовати*. Временом је у пракси, а нарочито у области права, реч *дискриминација* добила значење – *недозвољено разликовање*“ (Петрушић, 2012, стр. 7). У пракси се дискриминација уобичајено означава различитим терминима: „неједнак третман, прављење разлике с обзиром на лична својства, повреда начела једнакости, неједнако поступање, обесправљивање, стављање у гори положај, привилеговање, повлашћивање, стављање у бољи положај и слично“ (Пажин и др., 2012, стр. 13). У теорији се често истиче да дискриминација значи „поступање

са неким другачије и неправедно због специфичних карактеристика које особа поседује“ (Ђуковић, 2021, стр. 12). Дискриминација може бити „заснована на различитим личним својствима, која су стварна или се само претпоставља да она постоје. Дискриминација се може испољити у различитим областима друштвеног живота и може је извршити свако, може се десити било где и може се десити било коме – појединцима, групама људи, али и правним лицима“ (Јанковић, Котевић & Пајванчић, 2016, стр. 10). Дакле, у питању је такво „разликовање (искључење, ограничење или фаворизовање) лица у истој или сличној ситуацији, извршено због личног својства (расе, националности, пола, инвалидитета и др.), које угрожава, ограничава или онемогућава права и слободе, без оправданог, разумног разлога и несразмерно“ (Водинелић, 2008, стр. 29).

Чланом 4, ставом 1 Закона о забрани дискриминације (2009) прописано је да су сви једнаки и уживају једнак положај и једнаку правну заштиту, без обзира на лична својства. Сходно уставним и законским одредбама закључује се да је забрана дискриминације темељ сваког демократског друштва. Чланом 2, ставом 1, тачком 1 Закона о забрани дискриминације (2009) дефинисани су изрази *дискриминација* и *дискриминаторско поступање*. Према наведеним одредбама, ови изрази означавају свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе, као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, роду, родном идентитету, сексуалној оријентацији, полним карактеристикама, нивоом прихода, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима.

Имајући у виду да „у конкретним животним ситуацијама дискриминација нема само једну појавну форму, већ је углавном садржана у десетак различитих облика недозвољеног понашања, задатак права је да све те недозвољене облике дискриминаторског поступања попише и забрани“ (Гајин, 2008, стр. 17). Закон о забрани дискриминације (2009) у члановима 5 и 13 прописује облике и тешке облике дискриминације. Према овим законским одредбама, облици дискриминације јесу непосредна и посредна дискриминација, као и повреда начела једнаких права и обавеза, позивање на одговорност, удруживање ради вршења дискриминације,

говор мржње, узнемиравање, понижавајуће поступање и полно и родно узнемиравање и навођење на дискриминацију. Такође, сегрегација је сваки акт којим физичко или правно лице раздваја без објективног и разумног оправдања друга лица или групу лица на основу личног својства (добровољно одвајање од других лица на основу личног својства не представља сегрегацију). Такође, облик дискриминације јесте и навођење на дискриминацију. Поред основних форми, закон препознаје и тешке облике дискриминације, као што су: изазивање и подстицање неравноправности, мржње и нетрпељивости по основу националне, расне или верске припадности, језика, политичког опредељења, пола, родног идентитета, сексуалне оријентације и инвалидитета и старосног доба; пропагирање или вршење дискриминације од стране органа јавне власти и у поступцима пред органима јавне власти; пропагирање дискриминације путем јавних гласила; ропство, трговина људима, сегрегација, апартхејд, геноцид, етничко чишћење и њихово пропагирање; дискриминација лица по основу два или више личних својстава без обзира на то да ли се утицај појединих личних својстава може разграничити (вишеструка дискриминација) или се не може разграничити (интерсекцијска дискриминација); дискриминација која је извршена више пута (поновљена дискриминација) или која се чини у дужем временском периоду (продужена дискриминација) према истом лицу или групи лица; дискриминација која доводи до тешких последица по дискриминисаног, друга лица или имовину, а нарочито ако се ради о кажњивом делу код којег је претежна или искључива побуда за извршење била мржња, односно нетрпељивост према оштећеном која је заснована на његовом личном својству.

2. Правни оквир заштите од дискриминације

На почетку овог поднасловa треба истаћи да дискриминација није била одувек забрањена. Познато је да се појава дискриминације „везује за најстарије државе и њихове прве правне акте, односно законике. Истовремено, дискриминација се протеже кроз читав средњи век, све до савременог доба“ (Јоксић, 2011, стр. 323). Такође, „у појединим историјским периодима развоја људског друштва неки облици дискриминације били су уобичајени и широко друштвено прихваћени (нпр. робовласништво, систем касти у Индији, сегрегација црнаца у Америци и сл.). Међутим, развојем модерних друштава, многи облици дискриминације постали су неприхватљиви и забрањени. Данас су правила о забрани дискриминације садржана у бројним међународним

документима о људским правима, а државе су донеле законе којима су изричито забраниле дискриминацију и прописале заштиту од дискриминације“ (Петрушић & Бекер, 2012, стр. 15).

Република Србија ратификовала је најважније универзалне и регионалне споразуме у области људских права и забране дискриминације. Наиме, као чланица Уједињених нација и правни следбеник некадашњих држава – Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, Савезне Републике Југославије и Државне заједнице Србија и Црна Гора – Република Србија је потписник најзначајнијих међународних уговора који се односе на забрану дискриминације: Повеље Уједињених нација из 1945. године, Универзалне декларације о људским правима из 1948. године, Међународног пакта о грађанским и политичким правима из 1966. године, Међународног пакта о економским, социјалним и културним правима из 1966. године, Међународне конвенције о укидању свих облика расне дискриминације из 1965. године.

Поред поменутих, за забрану дискриминације значајне су и друге конвенције Уједињених нација, као на пример, Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена, Конвенција о правима детета, Конвенција против мучења и других свирепих, нечовечних или понижавајућих казни и поступака и др. (Миленковић, 2010, стр. 12).

Значајни документи Савета Европе у овој области свакако су: Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године, која је ратификована 2003. године, Конвенција о заштити деце од сексуалне експлоатације и сексуалног злостављања (тзв. Ланзарот конвенција), коју је Република Србија ратификовала 2010. године, као и Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици из априла 2011. године, коју је Република Србија ратификовала 2013. године (тзв. Истанбулска конвенција). Поред примарних извора права Европске уније, који садрже начелну опредељеност за забрану дискриминације, најзначајније директиве Европске уније у овој области јесу: Директива број 2000/43/ЕЦ од 29. јуна 2000. године о спровођењу принципа једнаког поступања без обзира на расно или етничко порекло; Директива број 2000/78/ЕЦ од 27. новембра 2000. године о општем оквиру за једнако поступање са грађанима приликом запошљавања и на раду; Директива број 2006/54/ЕЦ о имплементацији начела једнаких могућности и једнаког третмана мушкараца и жена у вези са питањима запошљавања и обављања занимања.

Имајући у виду да Европска конвенција о људским правима има у Србији статус ратификованог међународног документа (Закон о ратификацији

Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, 2003) „од изузетног значаја за примену антидискриминационог права у земљи јесте и пракса Европског суда за људска права“ (Николић, 2008, стр. 65).

У теорији се истиче да питање људских права и заштите од дискриминације представља релативно нову област права у нашем националном законодавству, „чије је регулисање и спровођење, како у систему грађанскоправне заштите, тако и у кривичним поступцима, често праћено политички и друштвено осетљивим темама“ (Дробњак, 2008, стр. 51). Посматрајући аспект нашег легислативног оквира, у Србији су у последње две деценије усвојени антидискриминациони закони и одредбе, што се временом показало као солидан антидискриминациони правни оквир, односно један целовит систем правне заштите од дискриминације, који се темељи на грађанскоправној, кривичноправној и прекршајној заштити.

Донети су општи и посебни антидискриминациони закони, као што су Закон о забрани дискриминације (2009), Закон о заштити права и слобода националних мањина (2002), Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом (2006), Закон о родној равноправности (2021), Закон о кретању уз помоћ пса водича (2015), Закон о употреби знаковног језика (2015). Поред наведених закона, антидискриминационе одредбе садржане су и у другим законима – Закон о раду (2005), Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом (2009), Закон о здравственој заштити (2019), Закон о правима пацијената (2013), Закон о заштити лица са менталним сметњама (2013), Закон о полицији (2016) и др. Кривичноправна заштита од дискриминације уређена је Кривичним закоником (2005), који прописује кривична дела која пружају заштиту у случајевима дискриминације и повреде начела једнакости. На овом месту треба поменути и Стратегију превенције и заштите од дискриминације у периоду од 2022. до 2030. године (2022), која се заснива на принципима равноправности и недискриминације, једнаких могућности и инклузивне једнакости, родне равноправности, међусекторског и мултидисциплинарног приступа кроз сталну сарадњу у деловању свих актера на свим нивоима, партиципативности, сталног прикупљања статистичких података, анализе и евалуације постигнутих резултата ради креирања нових мера и активности, те поштовања људских права и слобода свих грађанки и грађана Републике Србије. Стратегија полази од става да је Република Србија инклузивно друштво, са нултом толеранцијом на дискриминацију, у којем сви грађани и грађанке, без обзира на своја лична својства, имају једнаке могућности

и на равноправној основи уживају сва права и слободе гарантоване Уставом, законима и међународним уговорима.

3. Кривичноправна заштита од дискриминације

Кривичноправна одговорност дискриминатора „у упоредном праву предвиђена је као изузетак” (Петрушић и др., 2012, стр. 27). Међународна добра пракса „захтева, у већини случајева, да се дискриминација третира као део грађанске а не кривичне материје. Међутим, како би се пружила свеобухватна заштита од дискриминације, одређени тешки појавни облици дискриминације могу се сврстати под кривично право” (Equal Rights Trust, 2019, стр. 71).

У нашем правном систему „да би правна заштита од дискриминације била ефикасна и делотворна, прописани су разноврсни облици грађанскоправне, кривичноправне, прекршајноправне и уставносудске заштите” (Петрушић, 2014, стр. 28). Кривичноправна заштита од дискриминације у Србији уређена је Кривичним закоником (2005), који прописује читав низ кривичних дела у вези са забраном дискриминације, као и са елементима дискриминације, и која пружају заштиту у случајевима дискриминације и повреде начела једнакости. У питању су следећа кривична дела: повреда равноправности (члан 128), повреда права употребе језика и писма (члан 129), повреда слободе изражавања националне или етничке припадности (члан 130), повреда слободе исповедања вере и вршења верских обреда (члан 131), изнуђивање исказа (члан 136) и злостављање и мучење (члан 137) из групе кривичних дела против слобода и права човека и грађанина, затим, повреда угледа због расне, верске, националне или друге припадности (члан 174) из групе кривичних дела против части и угледа, затим, изазивање националне, расне и верске мржње и нетрпељивости (члан 317), из групе кривичних дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије, затим, насилничко понашање на спортској приредби или јавном скупу (члан 344а) из групе кривичних дела против јавног реда и мира, као и кривично дело расна и друга дискриминација (члан 387) из групе кривичних дела против човечности и других добара заштићених међународним правом.

Као што се може уочити, кривичноправне норме којима се инкриминише дискриминаторно понашање налазе се у различитим групама кривичних дела, и иако свако наведено кривично дело, по себи, завређује да буде предмет посебне анализе, у наставку ће бити ближе представљено кривично дело повреда равноправности (члан 128

Кривичног законика, 2005), које „на неки начин представља једну општу, основну инкриминацију из које и све друге инкриминације, у ствари, јесу изведене, као неки вид посебног облика ове опште инкриминације” (Петрушић и др., 2012, стр. 29; Драгојловић & Грујић, 2018, стр. 38). Ако се права човека схвате као скуп права које људско биће има самим тим што је људско биће, онда се може закључити да целокупно кривично право служи заштити основних права човека. Међутим, већином прописаних кривичних дела штите се добра која су јасно ограничена у односу на друга добра (Стојановић, 2012, стр. 440). Прописивањем кривичних дела из главе XIV Кривичног законика (2005) штите се лична права и слободе, односно права која су везана за личност титулара тих права. Кривично дело повреде равноправности, „имајући у виду заштитни објекат, спада у врсту кривичних дела против права на законито поступање у односима са службеним лицима” (Чејовић & Кулић, 2014, стр. 402).

Посматрајући са гледишта социјалне филозофије, равноправност представља постојање једнаких могућности за све појединце одређеног друштва, како у погледу њихових доприноса економском, културном, социјалном напретку тако и у погледу уживања у добробити од напретка тог друштва. Равноправност значи да су сви људи, без обзира на разлике које међу њима постоје, једнаки у правима. Принцип једнакости људи један је од најважнијих принципа савременог друштва, који значи да правна регулатива не прави никакву разлику између појединаца или група људи чија су нека својства по којима се разликују од других неотуђив део њиховог идентитета. Међутим, природно право на једнакост никада није била стварност за све људе. Једнакост захтева недискриминацију, односно забрану политике која наноси штету појединцу или групи због националне, расне, верске, полне, старосне или било које друге различитости. Један од најефикаснијих и најзначајнијих начина спречавања дискриминације ипак је кривичноправна заштита.

Кривично дело повреда равноправности јесте „на неки начин класична дефиниција дискриминације” (Петрушић и др., 2012, стр. 29–30). Састоји се из основног облика, који је прописан у ставу 1, и тежег облика, који је прописан у ставу 2. Објекат заштите представљају права човека и грађанина која су утврђена Уставом Републике Србије, законима или другим прописима или општим актима или потврђеним међународним уговорима. Или, другим речима, овде се, према схватањима правне теорије, „као објект заштите јавља правна једнакост грађана, али не у целини, већ само један њен, одређени сегмент. Та се правна једнакост грађана – уставно начело једнакости грађана, штити под

одређеним условима“ (Драгојловић, 2025, стр. 55). Овим се кривичним делом пружа кривичноправна заштита од дискриминације.

У ставу 1 прописан је основни облик и чини га онај ко због националне или етничке припадности, расе или вероисповести или због одсуства те припадности или због разлика у погледу политичког или другог убеђења, пола, инвалидитета, сексуалне оријентације, родног идентитета, језика, образовања, друштвеног положаја, социјалног порекла, имовног стања или неког другог личног својства, другоме ускрати или ограничи права човека и грађанина утврђена Уставом, законима или другим прописима или општим актима или потврђеним међународним уговорима или му на основу ове разлике даје повластице или погодности (Драгојловић & Грујић, 2018; Миладиновић Стефановић, 2017).

Ова инкриминација представља реализацију већ поменуте уставне забране дискриминације. Радња извршења састоји се у ускраћивању или ограничењу, односно у давању повластица или погодности. Ускраћивање – представља потпуно лишење одређеног права неком лицу. Наиме, Уставом гарантовано, а законима или другим прописима утврђено људско право, у целини се ускраћује или се неком лицу у потпуности онемогућава његова реализација (уживање). Ограничење – које се састоји у делимичном лишењу одређеног људског права. Ово се право неком лицу сужава, па оно није у могућности да одређено право реализује у пуном обиму или на одговарајући начин. Давање повластице – означава омогућавање коришћења неког права као привилегије. Давање погодности – сматра се било која делатност која омогућава повољније прилике (могућности) за реализацију неког права. Наведене радње предузимају се због одређеног личног својства лица којем се то чини. У теорији се изричито истиче „да повластица или погодност, која се некоме даје, не сме да буде прописана или предвиђена неким законским или подзаконским актом“ (Стојановић, 2006, стр. 364). Овде се ради о последичном кривичном делу. Наиме, последица дела јавља се као повреда права грађана на равноправност у остваривању гарантованих права или као повреда њиховог правног интереса. То је свака повреда равноправности лица према коме се ово дело чини у односу на друга лица. Као извршилац може да се јави свако лице. Субјективно обележје дела представља умишљај као облик кривице учиниоца. За ово је дело прописана казна затвора до три године. Тежи облик дела који је прописан у ставу 2 јавља се као дело квалификовано посебним личним својством учиниоца (*delicta propria*). Ово дело постоји ако је радњу извршења учинило: службено лице и на посебан начин – у вршењу службе, дакле, у редовном обављању послова, задатака или

овлашћења у службеној дужности приликом одлучивања о правима или слободама других лица. За ово је дело прописана казна затвора у трајању од три месеца до пет година.

4. Кривично дело повреда равноправности у пракси правосудних органа у Србији

У овом поднаслову представиће се подаци о заступљености кривичног дела повреда равноправности у пракси правосудних органа у Републици Србији, кроз следеће параметре: кривичне пријаве пунолетних лица у периоду 2021–2023. године; оптужења пунолетних лица у периоду 2021–2023. године; осуде пунолетних лица у периоду 2021–2023. године. Дакле, заступљеност кривичног дела повреда равноправности у Србији на најбољи се начин може сагледати кроз анализу званичног броја поднетих кривичних пријава и оптужница, те донетих осуђујућих пресуда према пунолетним учиниоцима у односу на податке који су статистички евидентирани за групу кривичних дела против слобода и права човека и грађанина, као и у односу на податке који су евидентирани за сва кривична дела на нивоу Републике Србије.

У теоријском делу рада примарно је примењен метод теоријске анализе садржаја уз основне методе конкретизације и специјализације, док су у истраживачком делу рада примењени статистички и аналитичко-дедуктивни методи, те метод квантитативне анализе података. Истраживање је засновано на званичним статистичким подацима Републичког завода за статистику.

Табела 1. Број поднетих кривичних пријава против пунолетних лица према кривичном делу у периоду 2021–2023. године

	2021. година		2022. година		2023. година	
	Укупно	Познати учиниоци	Укупно	Познати учиниоци	Укупно	Познати учиниоци
Република Србија	80.632	54.240	82.958	51.414	74.504	47.760
Кривична дела против слобода и права човека и грађанина	3.811	3.445	3.779	3.345	3.352	3.015
Повреда равноправности	17	17	15	15	2	1

Извор: Билтен, 714, 2024; Билтен, 702, 2023; Билтен, 689, 2022.

Из претходне табеле може се видети да број поднетих кривичних пријава против пунолетних лица за кривично дело повреда равноправности значајно одступа у 2023. години у односу на претходне године. Такође, у области поднетих кривичних пријава, у односу на укупан криминалитет и у односу на групу кривичних дела против слобода и права човека и грађанина, кривично дело повреда равноправности нема значајнију заступљеност.

Табела 2. Број оптужених пунолетних лица према кривичном делу у периоду 2021–2023. године

	2021. година		2022. година		2023. година	
	Укупно	Жене	Укупно	Жене	Укупно	Жене
Република Србија	31.870	3.496	30.406	3.342	31.101	3.557
Кривична дела против слобода и права човека и грађанина	1.351	115	1.354	129	1.486	128
Поведа равноправности	–	–	1	1	1	–

Извор: Билтен, 714, 2024; Билтен, 702, 2023; Билтен, 689, 2022.

Из претходне табеле може се видети да број подигнутих оптужница у посматраном трогодишњем периоду против пунолетних лица за кривично дело повреда равноправности не одступа значајно. Такође, у поменутој области, у односу на укупан криминалитет и у односу на групу кривичних дела против слобода и права човека и грађанина, кривично дело повреда равноправности нема значајнију заступљеност.

Табела 3. Број донетих осуђујућих, одбијајућих и ослобађајућих пресуда према кривичном делу у периоду 2021–2023. године

	2021. година	2022. година	2023. година
	Осуђујуће пресуде	Осуђујуће пресуде	Осуђујуће пресуде
Република Србија	27.508	26.200	26.919
Кривична дела против слобода и права човека и грађанина	1.051	1.086	1.164
Поведа равноправности	–	1	1

Извор: Билтен, 714, 2024; Билтен, 702, 2023; Билтен, 689, 2022.

Из претходне табеле може се видети да број донетих осуђујућих пресуда у посматраном трогодишњем периоду против пунолетних лица за кривично дело повреда равноправности не одступа значајно. Такође, у

поменутој области, у односу на укупан криминалитет и у односу на групу кривичних дела против слобода и права човека и грађанина, кривично дело повреда равноправности нема значајнију заступљеност.

5. Закључак

Иако су могућности за вршење дискриминације многобројне, многобројне су и могућности за заштиту од ње. Савремени трендови усмерени су ка превенцији која треба да обухвати образовање и информисање грађана о људским правима и слободама почевши од најранијег доба. Правна заштита, као репресивна мера заштите, примењује се кад до повреде равноправности дође. Иако се у упоредном праву грађанскоправној одговорности даје примарни значај, у Републици Србији најчешће се одговорност тражи у кривичном поступку. Разлог томе лежи у чињеници да је дискриминација ушла у наше законодавство кроз кривичноправно санкционисање њених облика. Многа недозвољена поступања која су прописана Кривичним закоником (2005) као кривична дела настала су из кривичног дела повреде равноправности. Због тога се ова инкриминација сматра основном у корпусу кривичних дела којима се штити равноправност грађана.

Оно што ипак треба нарочито нагласити јесте да је кривичнопроцесни одговор на проблем дискриминације (у односу на друге начине заштите) секундарног карактера, што се из прегледа заступљености кривичног дела повреда равноправности у пракси правосудних органа у Републици Србији у представљеном трогодишњем периоду лако може сагледати. Наиме, број поднетих кривичних пријава, број подигнутих оптужница и број донетих осуђујућих пресуда у посматраном трогодишњем периоду против пунолетних лица за кривично дело повреда равноправности не одступа значајно по годинама. Међутим, у односу на укупан криминалитет и у односу на групу кривичних дела против слобода и права човека и грађанина, кривично дело повреда равноправности нема значајнију заступљеност ни према једном анализираном критеријуму. Ово свакако доводи до закључка да је на плану борбе против дискриминације, у односу на кривичноправни и кривичнопроцесни третман повреде равноправности ипак претежнији одговор читавог низа општедруштвених, политичких, културолошких и свакако економских фактора.

Захвалница

Аутори су захвални академској заједници Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду на подршци у објављивању овог рукописа.

Изјава о непостојању сукоба интереса

Аутори изјављују да немају сукоб интереса.

Доприноси аутора

Концептуализација, Ј. М., Ј. Д. и А. К.; методологија, Ј. М. и Ј. Д.; средства, Ј. М. и А. К.; формална анализа, Ј. М., Ј. Д. и А. К.; писање – припрема оригиналног нацрта, Ј. М.; писање – преглед и уређивање, Ј. М. Сви аутори су прочитали и сложили се са објављеном верзијом рукописа.

Финансирање

Рад је резултат научноистраживачког пројекта „Дискриминација у вези са радом и запошљавањем”, који финансира Покрајински секретаријат за високо образовање и научноистраживачку делатност Аутономне Покрајине Војводине (број пројекта 003788094 2025 09418 003 000 000 001 04 002).

Изјава о доступности података

Оригинални доприноси представљени у раду укључени су у сам рукопис, а додатна питања могу се упутити ауторима.

Информисани пристанак свих учесника у истраживању/одобрење надлежног одбора

Није применљиво.

Matijašević Jelena

University Business Academy in Novi Sad, Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad, Novi Sad, Serbia

Dragojlović Joko

University Business Academy in Novi Sad, Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad, Novi Sad, Serbia

Koprivica Anja

University Business Academy in Novi Sad, Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad, Novi Sad, Serbia

CRIMINAL-LAW PROTECTION AGAINST DISCRIMINATION IN THE REPUBLIC OF SERBIA

ABSTRACT: Discrimination represents one of the most severe forms of violation of human rights. Rules prohibiting discrimination are contained in numerous international human rights instruments, while states have enacted laws explicitly prohibiting discrimination and providing protection against it. In accordance with international instruments, as well as constitutional and statutory provisions, it may be concluded that the prohibition of discrimination constitutes a fundamental principle of every democratic society. The legal system of the Republic of Serbia provides various forms of civil-law, criminal-law, misdemeanor, and constitutional-court protection against discrimination. Criminal-law protection against discrimination in Serbia is regulated by the Criminal Code (2005), which prescribes a number of criminal offences related to the prohibition of discrimination, as well as offences containing elements of discrimination, thereby providing protection in cases of discrimination and violations of the principle of equality. Many unlawful acts prescribed as criminal offences by the Criminal Code originated from the criminal offence of violation of equality. For this reason, this incrimination is considered fundamental within the corpus of criminal offences protecting the equality of citizens and, accordingly, it constituted the subject of analysis in this paper. Nevertheless, it should be emphasized that the criminal-procedural

response to the problem of discrimination, in comparison with other forms of protection, is of a secondary nature, as may be concluded from the overview of the presence of the criminal offence of violation of equality in the practice of judicial authorities in the Republic of Serbia.

Keywords: *violation of equality, discrimination, criminal-law protection, practice of judicial authorities.*

Литература

1. Чејовић, Б., & Кулић, М. (2014). *Кривично право*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
2. Директива број 2000/43/ЕЦ од 29. јуна 2000. године о спровођењу принципа једнаког поступања без обзира на расно или етничко порекло
3. Директива број 2000/78/ЕЦ од 27. новембра 2000. године о општем оквиру за једнако поступање са грађанима приликом запошљавања и на раду
4. Директива број 2006/54/ЕЦ о имплементацији начела једнаких могућности и једнаког третмана мушкараца и жена у вези са питањима запошљавања и обављања занимања
5. Драгојловић, Ј., & Грујић, Г. (2018). Кривично дело повреде равноправности – обележја и специфичности. *Право – теорија и пракса*, 35(10-12), стр. 32–45
6. Драгојловић, Ј. (2025). *Кривично право, посебни део*. Нови Сад: Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
7. Дробњак, Т. (2008). Кривичноправна заштита од дискриминације. У: Гајин, С. (уред.), *Антидискриминационо право – водич* (стр. 51–64). Београд: Центар за унапређивање правних студија
8. Ђукановић, П., & Милаш, Т. (2018). *Образовањем против дискриминације – приручник за рад на превенцији и превазилажењу дискриминације за професионалце који раде у области образовања и васпитања*. Подгорица: Центар за грађанско образовање
9. Ђуковић, М. (2021). *Приручник за антидискриминационо право*. Strasbourg: Council of Europe
10. Equal Rights Trust (2019). *Primena antidiskriminacionih zakona u Srbiji – ravnopravnost u praksi*. London: Equal Rights Trust
11. Гајин, С. (2008). Шта је то што је забрањено чинити – појам, облици и случајеви дискриминације У: Гајин, С. (уред.), *Антидискриминационо*

- право – водич (стр. 9–28). Београд: Центар за унапређивање правних студија
12. Јанковић, Б., Котевић, Ј., & Пајванчић, М. (2016). *Приручник за препознавање случајева дискриминације пред органима јавне власти*. Београд: Повереник за заштиту равноправности
 13. Јоксић, И. (2011). Кривичноправна заштита од дискриминације у Србији. *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, 83(6), стр. 311–326
 14. Кривични законик. *Службени гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19 и 94/24
 15. Миладиновић Стефановић, Д. (2017). Кривичноправна заштита од дискриминације У: Петрушић, Н. (уред.), *Антидискриминационо право – прописи, пракса и стварност* (стр. 144–163). Ниш: Правни факултет Универзитета у Нишу
 16. Миленковић, Д. (2010). *Водич кроз Закон о забрани дискриминације*. Београд: Хелсиншки одбор за људска права у Србији
 17. Николић, Б. (2008). Европски стандарди забране дискриминације У: Гајин, С. (уред.), *Антидискриминационо право – водич* (стр. 65–76). Београд: Центар за унапређивање правних студија
 18. Пажин, З., Лаковић, М., Ивановић, А., Гајин, С., & Braithwait, В. (2012). *Забрана дискриминације – прописи и пракса у Црној Гори*. Подгорица: Центар за демократију и људска права (ЦЕДЕМ)
 19. Петрушић, Н. (2012). *Приручник за борбу против дискриминације на раду – међународни стандарди, национално законодавство, судска пракса*. Београд: Повереник за заштиту равноправности
 20. Петрушић, Н., & Бекер, К. (2012). *Практикум за заштиту од дискриминације*. Београд: Партнери за демократске промене Србија, Центар за алтернативно решавање сукоба
 21. Петрушић, Н., Илић, Г., Рељановић, М., Ћирић, Ј., Матић, М., Бекер, К., Ненадић, С., & Трнинић, В. (2012). *Примена антидискриминационог законодавства и кривичноправна заштита – студија случаја, пракса и препоруке*. Београд: Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије
 22. Петрушић, Н. (2014). Правни статус, улога и надлежност Повереника за заштиту равноправности. *Темид*, 17(2), стр. 27–44. DOI: 10.2298/TEM1402027P
 23. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2023. – Пријаве, оптужења и осуде (2024). *Билтен*, 714. Приступљено 15. 12. 2025. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2024/Pdf/G20245714.pdf>

24. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2022. – Пријаве, оптужења и осуде (2023). *Билтен*, 702. Приступљено 15. 12. 2025. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2023/Pdf/G20235702.pdf>
25. Пунолетни учиниоци кривичних дела у Републици Србији, 2021. – Пријаве, оптужења и осуде (2022). *Билтен*, 689. Приступљено 15. 12. 2025. <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G20225689.pdf>
26. Стојановић, З. (2006). *Коментар Кривичног законика*. Београд: Службени гласник
27. Стојановић, З. (2012). *Коментар Кривичног законика*. Београд: Службени гласник
28. Стратегија превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године. *Службени гласник РС*, бр. 12/22
29. Устав Републике Србије. *Службени гласник РС*, бр. 98/06 и 115/21
30. Видаковић, Б., Димитријевић, М., Ђорђевић, В., Кличковић, Г., Королија, М., Малешевић, Д., Марковић, Д., Мирковић Новаковић, Ј., & Топаловић, Г. (2020). *Превенција и заштита од дискриминације и насиља у Министарству одбране и Војсци Србије*. Београд: Медија центар „Одбрана“
31. Водинелић, В. (2008). Тужбе за заштиту од дискриминације У: Гајин, С. (уред.), *Антидискриминационо право – водич* (стр. 29–50). Београд: Центар за унапређивање правних студија
32. Закон о забрани дискриминације. *Службени гласник РС*, бр. 22/09 и 52/21
33. Закон о заштити права и слобода националних мањина. *Службени лист СРЈ*, бр. 11/02, *Службени лист СЦГ*, бр. 1/03 – Уставна повеља и *Службени гласник РС*, бр. 72/09 – др. закон, 97/13 – одлука УС и 47/18
34. Закон о спречавању дискриминације особа са инвалидитетом. *Службени гласник РС*, бр. 33/06 и 13/16
35. Закон о родној равноправности. *Службени гласник РС*, бр. 52/21
36. Закон о кретању уз помоћ пса водича. *Службени гласник РС*, бр. 29/15
37. Закон о употреби знаковног језика. *Службени гласник РС*, бр. 38/15
38. Закон о раду. *Службени гласник РС*, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – одлука УС, 113/17 и 95/18 – аутентично тумачење
39. Закон о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом. *Службени гласник РС*, бр. 36/09, 32/13 и 14/22 – др. закон

40. Закон о здравственој заштити. *Службени гласник РС*, бр. 25/19, 92/23 – аутентично тумачење и 29/25 – одлука УС
41. Закон о правима пацијената. *Службени гласник РС*, бр. 45/13 и 25/19 – др. закон
42. Закон о заштити лица са менталним сметњама. *Службени гласник РС*, бр. 45/13
43. Закон о полицији. *Службени гласник РС*, бр. 6/16, 24/18 и 87/18
44. Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, измењене у складу са Протоколом број 11, Протокола уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 4 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода којим се обезбеђују извесна права и слободе који нису укључени у Конвенцију и први Протокол уз њу, Протокола број 6 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне, Протокола број 7 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, Протокола број 12 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода и Протокола број 13 уз Конвенцију за заштиту људских права и основних слобода о укидању смртне казне у свим околностима. *Службени лист СЦГ* – Међународни уговори, бр. 9/03, 5/05 и 7/05 – испр. и *Службени гласник РС* – Међународни уговори, бр. 12/10 и 10/15